

**UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA FIZIKA FANIDAN
DARSLARNI KOMPOTENTLIKKKA ASOSLANGAN TOPSHIRIQLAR
ASOSIDA TASHKIL ETISH.**

*Qo'qon DU Fizika va astronomiya
kefedrasi (PhD) K. K. Urinova*

Anotatsiya: Mazkur ishda umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika fanidan darslarni kompetentlikka asoslangan topshiriqlar asosida tashkil etish masalalari yoritilgan. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim talablaridan kelib chiqib, o'quvchilarda tayanch va fan kompetensiyalarini shakllantirishda kompetentlikka yo'naltirilgan topshiriqlarning o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Fizika darslarida nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, hayotiy vaziyatlarga mos masalalar, tajribalar va muammoli topshiriqlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi hamda mantiqiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari ko'rsatib berilgan. Shuningdek, kompetentlikka asoslangan yondashuvning o'quv jarayonidagi samaradorligi, o'qituvchi faoliyati va darsni rejalashtirishdagi o'ziga xos jihatlari ochib berilgan. Ish natijalari fizika fanini o'qitish sifatini oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: kompetentlik, fizika ta'limi, kompetentlikka asoslangan topshiriqlar, ta'lim sifati, amaliy ko'nikmalar.

Bugungi kunda ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi – o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni shakllantirish, balki ularni hayotda qo'llay olish, mustaqil fikrlash, muammolarni tahlil qilish va yechim topish kompetensiyalarini rivojlantirishdan iboratdir. Ayniqsa, fizika fani umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Shu sababli fizika darslarini kompetentlikka asoslangan topshiriqlar asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchilardan faqat nazariy bilimlarni egallashni emas, balki ularni amaliyotda qo'llay olishni ham talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika fanini kompetentlikka asoslangan topshiriqlar asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Fizika fani orqali o'quvchilarda mantiqiy fikrlash, tahlil qilish va muammoli vaziyatlarga yechim topish ko'nikmalari shakllanadi.

Kompetentlikka asoslangan ta'lim — bu o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan ta'lim yondashuvidir. Ushbu yondashuvda o'quvchi passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida ta'lim jarayoniga jalb etiladi.

Kompetentlikka asoslangan ta'lim – bu o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalar bilan bir qatorda ularni real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatini shakllantirishga qaratilgan ta'lim yondashuvidir. Bunday ta'lim jarayonida o'quvchi faqat tayyor bilimlarni o'zlashtiribgina qolmay, balki mustaqil izlanadi, tajriba o'tkazadi, xulosa chiqaradi va o'z fikrini asoslab bera oladi.

Fizika fani tabiat hodisalarini tushuntirish, texnika va texnologiyalar asoslarini anglashda muhim ahamiyatga ega. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida fizika fanini o'qitish orqali o'quvchilarning ilmiy dunyoqarashi shakllanadi, ularning fan va texnikaga bo'lgan qiziqishi ortadi.

Kompetentlikka asoslangan topshiriqlar o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Bunday topshiriqlar kundalik hayot bilan bog'langan bo'lib, o'quvchilarni fizika qonunlarini real vaziyatlarda qo'llashga o'rgatadi. Natijada bilimlar mustahkam va uzoq muddatli bo'ladi.

Fizika darslarida kompetentlikka asoslangan topshiriqlarni quyidagi usullar orqali tashkil etish mumkin:

- muammoli vaziyatlar yaratish;
- laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar o'tkazish;
- loyiha va tadqiqot ishlari tashkil etish;
- guruhlarda ishlash orqali hamkorlikni rivojlantirish.

Bu usullar o'quvchilarning faolligini oshiradi va dars samaradorligini ta'minlaydi.

Kompetentlikka asoslangan ta'limda o'qituvchi yo'naltiruvchi va tashkilotchi rolini bajaradi. O'qituvchi o'quvchilarni mustaqil fikrlashga undashi, ularning faolligini qo'llab-quvvatlashi va adolatli baholashi zarur.

Fizika fanida kompetentlikka asoslangan ta'lim quyidagi asosiy kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi:

- Axborot bilan ishlash kompetensiyasi;
- Muammoli vaziyatlarni hal qilish kompetensiyasi;
- Kommunikativ kompetensiya;
- Amaliy faoliyat kompetensiyasi.

Fizika darslarida kompetentlikka asoslangan topshiriqlarning ahamiyati

An'anaviy fizika darslarida ko'pincha formulalarni yodlash va masalalarni standart usulda yechishga e'tibor qaratilgan bo'lsa, kompetentlikka asoslangan topshiriqlar o'quvchini faol o'rganishga undaydi. Bunday topshiriqlar real hayot bilan bog'langan bo'lib, o'quvchilarni kundalik hayotda uchraydigan hodisalarni fizika qonunlari asosida tushuntirishga o'rgatadi.

Masalan, “Nima sababdan yoz oylarida avtomobil shinalaridagi havo bosimi ortadi?” yoki “Elektr energiyasini tejash uchun uy sharoitida qanday choralar ko'rish

mumkin?” kabi topshiriqlar o‘quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi va fanlarga qiziqishini oshiradi.

Kompetentlikka asoslangan topshiriqlarni tashkil etish usullari

Fizika darslarida kompetentlikka asoslangan topshiriqlarni tashkil etishda quyidagi usullardan samarali foydalanish mumkin:

- Muammoli vaziyatlar yaratish – o‘quvchilarga tayyor javob berilmaydi, balki muammoni mustaqil hal qilishga yo‘naltiriladi;
- Amaliy va laboratoriya ishlari – tajriba asosida bilimlarni mustahkamlash;
- Loyiha va tadqiqot ishlari – o‘quvchilarning ijodiy va tadqiqotchilik qobiliyatlarini rivojlantirish;
- Guruhli ishlash – hamkorlikda muammolarni yechish orqali kommunikativ kompetensiyani shakllantirish.

Bu usullar orqali dars jarayoni yanada qiziqarli, samarali va o‘quvchi markazli bo‘ladi.

O‘qituvchining roli

Kompetentlikka asoslangan ta’limda o‘qituvchi bilim beruvchi emas, balki yo‘naltiruvchi, maslahatchi va tashkilotchi sifatida faoliyat yuritadi. O‘qituvchi darsni rejalashtirishda topshiriqlarning maqsadini aniq belgilashi, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olishi lozim. Shuningdek, baholash jarayonida faqat natijani emas, balki o‘quvchining fikrlash jarayoni va faolligini ham inobatga olish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, umumiy o‘rta ta’lim maktablarida fizika fanidan darslarni kompetentlikka asoslangan topshiriqlar asosida tashkil etish o‘quvchilarning bilimlarni chuqur o‘zlashtirishiga, ularni amaliyotda qo‘llay olishiga va mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Bunday yondashuv fizika faniga bo‘lgan qiziqishni oshiradi va zamonaviy ta’lim talablariga mos kadrlar tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Fizika fanini kompetentlikka asoslangan topshiriqlar asosida o‘qitish o‘quvchilarning bilimlarni chuqur o‘zlashtirishiga, amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishga va mustaqil fikrlovchi shaxs bo‘lib shakllanishiga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv zamonaviy ta’lim talablariga to‘liq mos keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. **Umumiy o‘rta ta’lim davlat ta’lim standarti.** – Toshkent.
2. Abduqodirov A.A. **Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.** – Toshkent: Fan, 2019.
3. Ishmuhamedov R.J. **Ta’limda innovatsion texnologiyalar.** – Toshkent, 2020.
4. Fizika fanidan umumiy o‘rta ta’lim maktablari uchun o‘quv dasturi.